

Laureyns, Jeroen, 'Een milde tot cynische kritiek op de kunst - Schilderijtjes van Jan De Maesschalck in Oostends Museum', De Tijd, 9 April (2005), p.21.

Een milde tot cynische kritiek op de kunst

Schilderijtjes van Jan De Maesschalck in Oostends museum

'Zonder titel' van Jan De Maesschalck: het genot van het lezen.

(tijd) - Naar aanleiding van de opening van een nieuwe bibliotheek in het Provinciaal Museum voor Moderne Kunst (PMMK) in Oostende stelt men de prachtige, kleine schilderijen van Jan De Maesschalk tentoon. Het zijn werken die De Maesschalk als illustrator gemaakt heeft voor verscheidene Vlaamse dagbladen, waaronder De Morgen en De Tijd. Het leidmotief in deze werken is de gloed van de zelfgekozen eenzaamheid tijdens de lectuur van een boek.

Het is hoogst ongebruikelijk dat een illustrator het zwaar bewaakte fort van de hedendaagse kunst kan veroveren. Jan De Maesschalk (1958) is één van de weinige illustratoren wier werk ook als kunst tentoongesteld, bekeken en verkocht wordt. In New York betaalt men zelfs tot 2.000 dollar per tekening.

Er zijn nogal wat redenen waarom een genre als illustratie in de afgelopen decennia uit het domein van de kunst geweerd is. Allereerst: het ideaal van het autonome en antikapitalistische kunstwerk sloot opdrachtgebonden en commerciële beelden uit. Ook de banvloek die de meest invloedrijke kunstcriticus van de 20ste eeuw, de Amerikaan Clement Greenberg, in de jaren vijftig over het narratieve in de beeldende kunst heeft uitgesproken, zorgde voor een bijna absoluut toegangsverbod. De erkenning van de kleine schilderijen van De Maesschalk als kunst is dan ook een klein wonder. Dat zijn werk sterk schatplichtig is aan belangrijke kunstenaars als Edward Hopper en Leon Spilliaert zal daartoe bijgedragen hebben. Maar ook in Oostende zie je hoe, door de koppeling van een tentoonstelling aan de opening van een nieuwe bibliotheek, dit werk slechts schoorvoetend in een tempel van de hedendaagse kunst wordt binnengelaten.

Leesbaar

Aan de schoonheid van deze kleine tekeningen zal het niet liggen, want het is ook duidelijk dat ze als beeld zelfstandig overleven buiten de context van een dag- of weekblad waarin ze regelmatig verschijnen. De Maesschalk is sinds 1988 actief als illustrator voor het weekblad Humo, maar maakt ondertussen ook wekelijks kleine schilderijen rond boeken voor de boekenbijlage van De Morgen. In De Tijd verschenen de werken van De Maesschalk voor het eerst in Tijd Cultuur, de voorganger van het Pigmentkatern van deze krant. Die tekeningen, die als column

inspelen op de brede, culturele actualiteit maakt hij nog steeds voor deze krant.

Als kunstenaar is De Maesschalk een colorist die direct leesbare beelden maakt waarin vreemde details verscholen zitten. In een tekening waarin een klavecimbel centraal staat, springt meteen het contrast in het oog tussen het oude instrument en een panoramisch zicht op een moderne grootstad. Pas bij nader toezien merk je de vreemd gewrongen menselijke lichamen op, die als decoratief patroon dienen voor de opengeslagen vleugel van het klavecimbel. Het direct herkenbare geheel krijgt door de toevoeging van enkele opmerkelijke details meteen een

absurde trek. Ook in een schilderij waarin een alleenstaand, vervallen huis in een schitterend avond- of ochtendlicht baadt, valt pas in tweede instantie de boekenkast op, die onder het verdwenen dak toch overeind is blijven staan.

De Maesschalk verkent alle mogelijke, menselijke omgangen met het boek. Soms worden boeken barbaars gereduceerd tot brandbaar materiaal door ze in een houtschuur op te

stapelen, of worden ze met de grote schoonmaak aan de deur gezet, maar meestal komt de gloed bovendien die ontstaat tijdens de lectuur van een boek, die zich in een zelfgekozen vorm van eenzaamheid voltrekt. De solitaire act van het lezen wordt

JAN DE MAESSCHALCK

- Als illustrator maakt hij precieze schilderijtjes die aanslaan bij de hedendaagse kunstenaars.
- Jan De Maesschalck werkt onder meer voor Humo, De Morgen en De Tijd.
- Zijn kritiek op het kunst- en cultuurgebeuren overstijgt het anekdotische.

Men moet het genot van het lezen kennen om tot deze schilderijen te kunnen doordringen, net zoals men de verwijzingen naar andere kunstenaars moet kennen om het raffinement van dit werk helemaal te kunnen genieten. In een tekening waarin een gekostumeerde portier voor de ingang van een hotel een stapel boeken draagt, maakt De Maesschalk niet enkel een tempel voor het boek, maar zet hij ook de architectuur, het licht en het kleur uit de werken van Edward Hopper prachtig naar zijn hand.

Men moet ook de hype kennen rond het werk van Luc Tuymans en de daarin steeds terugkerende nazi-thematiek, om de wrange commentaar te begrijpen die deze kunstenaar op zijn galeriegenoot geeft. Het opschrift 'Arbeit macht frei' op de toegangspoort van het concentratiekamp Auschwitz is in een tekening van De Maesschalk vervangen door het opschrift 'Luc Tuymans Art School'.

Deze kunstenaar maakt geen cartoons en neemt ook de traditie van de karikatuur niet opnieuw op, maar uit zijn milde tot cynische kritiek op het kunst- en cultuurgebeuren. Zo zijn kunst en boeken duidelijk in een doodlopende straat beland in een tekening waarin enkel de façade nog overeind staat van een 'books&art'-shop langs een intrieste, lege Vlaamse weg. Het zijn de spreekwoordelijke schaduwen die De Maesschalk over deze intellectuele wereld ziet hangen, maar waarin gelukkig meestal het genot en de gloed van een intellectueel en artistiek leven de bovenhand voeren.

Jeroen LAUREYNS

*Jan De Maesschalk
nog tot 29 mei in het PMMK,
Romestraat 11, 8400 Oostende.
Elke dag open van 10 tot 18u.,
gesloten op maandag.
059-50.81.18.
www.pmmk.be*